

Opinió Espai Rusca, un espai compartit

Alguns espais aprenen de les persones que els habiten. De cada conversa improvisada, dels projectes compartits i de les portes obertes a la curiositat. Amb el temps, acaben adquirint un caràcter propi, una manera particular d'acollir la vida que hi passa. Al Barri Vell d'Olot, just als recentment inaugurats Jardins de la Muralla, l'Espai Rusca, Laboratori Cultural, és un d'aquests llocs. Abans havia estat la seu d'Au Calligràfica, l'Espai Bulbena –d'on van sorgir activitats culturals diverses– i també refugi d'assaig per a la companyia La Funerària. Aquest any ha tornat a obrir les portes mantenint viva aquesta mateixa pulsio creativa i comunitària per convertir-la en un espai compartit de creació, trobada i experimentació cultural.

La iniciativa neix impulsada per l'Associació La Funerària, una entitat sense ànim de lucre que vol preservar l'estela creativa de Xavier Ruscalleda a través de la dinamització d'aquest nou Laboratori Cultural. L'objectiu no és només mantenir un llegat, sinó prolongar una manera de fer vinculada a l'esperit d'en Rusca: donar espai a la curiositat, a les mirades perifèriques, als projectes fràgils o inesperats que necessiten lloc per créixer. La voluntat és mantenir una programació estable –amb almenys dues propostes mensuals– que combini disciplines diverses i mantingui viu el batec de l'espai.

Des de la reobertura, la resposta del públic ha estat prou positiva i ha confirmat que existia el desig de recuperar un lloc així al centre d'Olot. El concert inaugural de Toti Torrent i Glòria Calm; la instal·lació presentada dins el festival Lluèrnia; la projecció de *Naftalina*, de Pep Callís; els concerts acústics de Maria Cielos, Joan Bramon, el duet Strip, el recital poètic i musical *El Pastor i el Pastisser*; l'obra de teatre de Pedro Carrizosa o exposicions com *Viatjar sense mapa* i *Les formigues treballadores* dibuixen una programació eclèctica i propera, oberta a llenguatges i sensibilitats diverses.

Però l'EspaiRusca no és només un espai d'exhibició i trobada cultural. També vol consolidar-se com un lloc de residència i creació artística. Un espai on artistes puguin desen-

volupar processos, assajar, compartir idees i fer créixer projectes en contacte amb altres creadors i amb el territori. Per això s'ha presentat la primera convocatòria de Residència Artística amb l'objectiu de potenciar la creació contemporània, la investigació cultural i el treball comunitari. La residència ofereix l'Espai Rusca com a taller de treball i cobreix les despeses d'allotjament

en el valor compartit de cada proposta. És també gràcies a la generositat dels músics i artistes que s'hi avenen, que accepten aquest format obert i flexible, que l'Espai Rusca pot mantenir viva una programació diversa, propera i accessible. Una manera de fer que posa al centre l'intercanvi, la confiança i el reconeixement mutu entre qui crea i qui escolta. Perquè l'EspaiRusca també

**“un projecte
 que es va teixint
 col·lectivament”**

i producció amb la col·laboració de l'Ajuntament d'Olot.

L'espai es gestiona de manera col·lectiva gràcies a una xarxa de persones sòcies, col·laboradores i voluntàries que fan possible que el projecte es mantingui viu. Des de les aportacions econòmiques fins a l'ajuda en l'organització dels actes, la voluntat és construir una manera de fer cultura basada en la proximitat, l'autogestió i la implicació compartida. Una part essencial d'aquest esperit es concreta també en la manera com s'entenen els actes i els concerts, sovint a través de la taquilla inversa, una fórmula que confia en la complicitat del públic i

creix així: a partir de les persones que hi entren, hi tornen, hi proposen coses, hi donen un cop de mà o simplement decideixen sentir-lo una mica seu. Un projecte que es va teixint col·lectivament, amb cada presència, cada gest i cada complicitat que s'hi afegeix. I potser n'hi ha prou amb això: amb venir-hi, amb deixar-s'hi caure, amb deixar que també et passi a tu.

Espai Rusca
 Il·lustració: Quim Domene

MONOGRAFIES

AGRUPACIÓ NATURALISTA I ECOLOGISTA DE LA GARROTXA, *Els escarabats de la Garrotxa*, Olot: ANEGx-Simbiosi, 2026, 58 p.

CANAL, Jordi i FRÍAS, Eduardo (coord.), *Sinaloenses eminentes: ensayos biográficos*, Mèxic: Universidad Autónoma de Sinaloa, 2026, 352 p.

GIRONELL, Martí, *L'última pantalla*, Barcelona: Estrella Polar, 2026, 172 p.

GÓMEZ, Pere, *Gregor. Una 'nouvelle' de pel·lícula (2007-2017)*, Olot: Esquerra Republicana de Catalunya, 2026, 88 p. (Històries d'Olot; 5)

NIERGA, Jordi, *Esquelles*, Cassà de la Selva: Gavarres, 2026, 159 p. (Pagesies; 1)

XUCLÀ, Jordi, *Els catalans en la guerra freda cultural i l'europèisme. Diverses vides en una vida*, Madrid: Los Libros de la Catarata, 2026, 251 p. (Investigación y Debate; 546)

CONTES ILLUSTRATS / NOVEL·LA GRÀFICA

GIRONELL, Martí i CODINA, Coaner, *Un talp al país dels samurais*, Barcelona: Baobab, 2025, [34] p. (Les Aventures del Talp Felip)

ARTICLES

CINGOLANI, Stefano M., "Els comtes de Cerdanya i Besalú", dins S. CINGOLANI (ed.), *Més enllà de la mort. Tombes, panteons i rituals funeraris als comtats catalans i a la Corona d'Aragó des de la mort de Guifré el Pilós (897) fins a la de Martí I (1410)*. Volum 1, Barcelona: Generalitat de Catalunya, 2025, p. 32-36.

FEU, Jordi, "L'escola rural a Catalunya: una mirada retrospectiva", dins J. GONZÁLEZ-AGÀPITO et al. (ed.), *Tradicció i renovació pedagògica, 1939-1975: Andorra, Catalunya,*

Illes Balears i País Valencià. Volum II (1958-1975), Barcelona: Institut d'Estudis Catalans, 2025, p. 215-221.

GUILLOT, Carles, "Mieres, edat moderna: la Guerra del Francès", *Roca de Migdia. Revista de Mieres*, núm. 11, març 2026, p. 4-5.

REIXACH, Albert et al., "The economic impact of jurisdictional lordship in communities under lay lords in Catalonia (mid-14th to 15th centuries)", *Jahrbuch Für Wirtschaftsgeschichte*, núm. 67/1, 2026, p. 59-104.

SABATÉ, Víctor i BATLLE, Mar, "Notes sobre els topònims Boldú i Besalú", dins M. BATLLE i E. CASANOVA (coord.), *Estudis de toponímia catalana i occitana*, València: Tirant lo Blanch, 2026, p. 285-383.

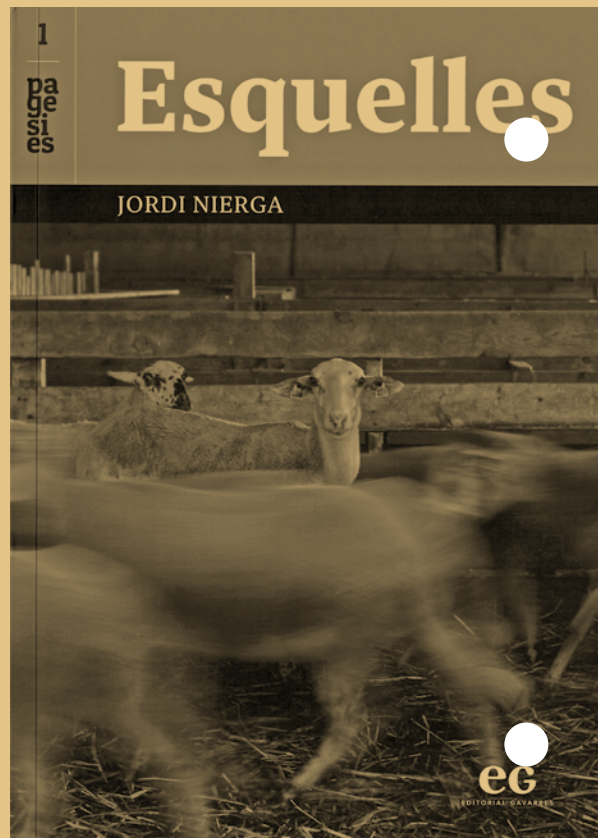
VILAR, Josep, "En Pere Llongarri i Colom. Un articulista d'Argelaguer de la revista republicana 'Acció Ciutadana' (1930-1934)", *L'Argelaga. Revista d'Argelaguer*, núm. 57, abril 2026, p. 19-21.

TEXTOS ELECTRÒNICS

BROSA-PLANELLA, Arnau et al., "Estimating European pilchard (*Sardina pilchardus*) total length: New equations for the ichthyoarchaeological record", *International Journal of Osteoarchaeology*, núm. 0: 1-16, 2026. Disponible a: <<https://doi.org/10.1002/oa.70087>>

BROSA-PLANELLA, Arnau et al., "Unravelling the role of Atlantic fish in medieval and early modern Western Mediterranean foodways", *Archaeological and Anthropological Sciences*, núm. 18, 73, 2026. Disponible a: <<https://doi.org/10.1007/s12520-026-02421-9>>

COLLELL, Xevi i MARQUÈS, Pilar, "With or without you? The role of civil society in conflict management through co-creation", *International Journal of Public Sector Management*, núm. p. 1-17, 12 desembre 2025.

Disponible a: <<https://doi.org/10.1108/IJPSM-03-2025-0139>>

XLVIII Embardissada. *Hostal Nou de Bianya (Morrals)-Sant Valentí de la Cau-pedró de Sant Tomàs-Malforat-Sant Martí del Clot-Hostal Nou de Bianya (Morrals)*, Olot: Centre Excursionista de la Garrotxa, abril 2026, 36 p. Disponible a: <<https://ceolot.cat/embardissada/planol-embardissada/>>

XLVI Lletissonada. *Sant Esteve d'en Bas-3 de maig de 2026*, Olot: Grup Excursionista Cultural i Alpinista, abril 2026, 48 p. Disponible a: <<https://www.geca.cat/lletissonada/>>

MOLI, Coral, "Pre-University education in the spanish province of the Western Sahara. Rural schools (1960-1975)", *Tendencias Pedagógicas*, vol. 44, 15 juliol 2025, p. 166-181. Disponible a: <<https://doi.org/10.15366/tp2025.44.012>>

VILA, Josep et al., "Enabling cross-sectoral transformation for coastal climate adaptation in Europe: Four directions for interdisciplinary efforts", *Environmental Science&Policy*, núm. 177, març 2026, 104334. Disponible a: <<https://doi.org/10.1016/j.envsci.2026.104334>>

Repertori de fons Els pergamins del Noguer de Segueró

Breviari

“Si voleu saber qui són els més rics d’esta terra, són: el Vilar de Sant Boi, el Noguer de Segueró i l’Espona de Saderra”. Aquesta expressió popular ens recorda l’extens patrimoni que la pairalia del Noguer de Segueró (Beuda) va assolir particularment en l’època moderna, quan posseïa la titularitat de desenes de masos situats, principalment, a les actuals comarques de la Garrotxa, el Ripollès i l’Alt Empordà. El Noguer s’erigeix, doncs, com un dels màxims exponents d’una Catalunya eminentment rural en què els masos eren la clau

Quin ha estat, però, el criteri de selecció? Una pregunta similar es devien plantejar els successius titulars del Noguer davant la magnitud de l’arxiu, preocupats per organitzar una documentació que provava els drets de propietat i permetia reconstruir la història familiar. Una de les últimes persones que s’ho preguntà degué ser el tortellanenc Pere Puigbert Duran (1800-1871), un especialista en la classificació de fons patrimonials i familiars a qui els Noguer van contractar a mitjan segle XIX. Puigbert agrupà els pergamins en plec segons un doble criteri: la funció que acomplien (transaccions de béns, llegats, matrimonis, etc.) i la procedència, és a dir, el patrimoni del qual provenien. Aquest darrer factor revela, per si mateix, una de les causes que expliquen la rellevància del Noguer: una política d’aliances matrimonials intel·ligent que, entre els segles XVI i XVII, comportà el casament de tres hereus amb les pubilles dels importants masos dels Cases de Segueró (1591), Barceló de Tregurà (1639) i Comelles d’Avinyonet de Puigventós (1671). Precisament, els 250 pergamins mencionats s’inclouen en quatre dels plecs confeïts per Puigbert, gairebé tots actes notariaus que majoritàriament acrediten la compravenda de béns immobles per part dels titulars de cadascun d’aquests masos.

No cal dir que les dades que aporten són molt valuoses per conèixer l’evolució d’aquests grans patrimonis, però cal tenir present que només mostren una de les dimensions de la seva formació, l’adquisició de finques, que caldrà complementar amb els plecs referents a altres àmbits d’actuació (regulació de successions, unions matrimonials, activitat creditícia, etc.), la qual cosa referma l’enorme potencialitat del fons del Noguer de Segueró per al coneixement del nostre passat.

Albert Martí i Arau

El 19 de maig proppassat el Ple de l’Ajuntament de Sant Jaume de Llierca va acceptar la donació del fons documental **Família Surribas**, amb destí a l’Arxiu Comarcal de la Garrotxa. Conté una nombrosa documentació en pergami i en paper conservada fins ara a can Surribas, a la mateixa població. Hi destaca el llibre major o mestre del fons patrimonial (confeïat per Pere Puigbert Duran, de Tortellà, l’any 1848), que aplega els registres de tots els documents del mas Sorribes (1256-1848); dels masos Tries, Cometa i d’altres agregats (1262-1711); dels masos Castellar, Eixart i Rovira (1313-1762), tots ells del veïnat de Palau d’Amunt, i de la casa Can Dames, de la cellera d’Argelaguer (1441-1807). L’abast cronològic és 1256-1848, amb un volum de 6 caps de d’arxiu i centenars de pergamins.

En el darrer número del butlletí digital *Flaix*, que publica la Subdirecció General d’Arxius i Gestió Documental, s’ha fet pública la recuperació per dret de retracte d’alguns volums del fons de la família March, de Reus, venuts de manera fragmentada a través d’un portal en línia. L’actuació va ser possible gràcies a la col·laboració de Lluís To Figueras (Barcelona, 1960), catedràtic d’Història Medieval de la Universitat de Girona, i Santi Soler Simon (Girona, 1959), arxiver de l’Arxiu Històric de Girona, que van detectar la venda de la documentació. Les peces, vinculades a la gestió senyorial i econòmica en els segles XIV i XVIII, comprenen diversos manuals notariaus i capbreus de la **baronia de Sales de Llierca**, incorporada a les possessions d’aquesta família.

de volta del seu sistema social i econòmic.

La memòria d’aquesta Catalunya perdura en els arxius familiars de les cases pairals com la del Noguer que, d’acord amb la seva rellevància, ha conservat des d’època medieval un fons documental d’una extraordinària riquesa. Ho testimonien els 1.369 pergamins que van ingressar l’any 2024 a l’Arxiu Comarcal de la Garrotxa (ACGAX) procedents del Noguer, datats entre els segles XIII i XVII. Des de l’Arxiu Comarcal, l’any passat es va endegar un ambiciós pla de treball de quatre anys de restauració, descripció i digitalització per posar-los progressivament a disposició del públic. Enguany, se n’han tractat 250.

Del dinou al vint-i-u El motor de la història

Aquest hivern he tingut el temps i la salut necessaris per anar rematant uns quants projectes de recerca que tenia empantanegats. El primer treball que veurà la llum serà la biografia del periodista i polític garrotxí Narcís Molins i Fàbrega (Beuda, 1901–Cuautla, Mèxic, 1962). Com solc fer sempre abans de mostrar públicament el meu treball, l'he fet llegir per algú més entès i menys apassionat i, per sort, n'ha fet una lectura crítica que m'ha estat molt útil. Entre altres apreciacions, em va comentar que “la formalització no m'ha acabat de convèncer. Destacaria l'aridesa narrativa, una exagerada predominança descriptiva que gairebé es menja el diàleg entre el treball empíric i la formulació d'hipòtesis”. Hi estic d'acord. Però com que aquest defecte és volgut, no m'ho he pres com una crítica, sinó com un elogi. Un objectiu complert. El que sempre pretenc és aportar prou informació perquè el lector pugui prendre conclusions pròpies. Molt més quan parlem d'una biografia i no d'un llibre de tesi. M'agrada dir que faig recerca bàsica, no recerca aplicada.

Anant al fons de la qüestió, el meu preceptor hi afegeix: “Personalment, sempre m'he preguntat fins a quin punt el revolucionarisme de poumistes, faistes i companyia, que va provocar una guerra a l'interior del bloc interclassista republicà, va contribuir a facilitar la victòria feixista. No sé si a partir del cas Molins et veuries amb cor de fer-hi alguna aportació”. I la resposta és que no cal. Molins i Fàbrega respon per si mateix. Just després de la guerra, va proposar al seu partit “estudiar a fondo la cuestión del Partido en si mismo y en relación a la clase obrera; la democracia obrera y el Partido, etc. Y todo esto equivale a decir que hay que revisar el principio bolchevique del Partido, desenterrar a Rosa Luxemburg en sus polémicas con Lenin”. Sí, la lluita per ser el partit únic havia estat un problema important.

Aquesta era l'opinió de Molins i Fàbrega, no pas la meua. Jo nego la major. No pas gràcies a aquesta recerca, sinó a l'estudi que vam fer de la revolució del 1936-1938 a Olot i

vitzacions a Olot, que, espero, algun dia veuran la llum. Primer de tot, nego que mai hagi existit “un bloc interclassista republicà”. Hi havia una minoria republicana demòcrata que probablement hagués guanyat la guerra (el 39 o el 45) si el cop militar del juliol de 1936 no hagués anat acompanyat d'una revolució. En paral·lel, hi havia una altra minoria d'obriers socialistes, anarquistes i comunistes que lluitaven per canviar profundament les bases de l'economia i les relacions socials existents. Aquests dos col·lectius antitètics van haver de fer pinya contra el feixisme, però no van ser mai un bloc. Just al contrari: eren un contrapès que no va permetre ni protegir la vida i la propietat privada de tots els ciutadans, ni fer una revolució socialista igualitària. Tot va quedar a mitges i, amb el transcurs dels mesos, va anar empitjorant.

Tampoc comparteixo que la derrota fos culpa dels revolucionaris. Certament, els milicians i milicianes mal armats que van aturar el cop d'estat militar ho tenien difícil per guanyar la guerra, però tenien un trumfo que és essencial per resistir i superar les adversitats: el convenciment, la convicció d'estar lluitant per fer un món millor, on els teus fills puguin viure dignament i progressar socialment. Aquesta utopia es va anar diluint, sobretot a partir de maig de 1937, quan els comunistes prosoviètics van aconseguir imposar-se als revolucionaris, empresonar els comunistes revolucionaris del Partit Obrer d'Unificació Marxista (POUM) i aturar les col·lectivitats que havien promogut els anarquistes. I el que és més important, quan van obligar les milicianes a deixar les armes i tornar a fer de cuineres, quan van fer marxar les Brigades Internacionals i quan van transformar els antics milicians en soldats, en peons d'un exèrcit sense ànima. Sense il·lusió no es pot guanyar una guerra.

Joan Barnadas
joan.barnadas@gmail.com

Aniversari 50 anys de l'Assemblea de la Garrotxa

El juny de 1976, un grup de ciutadans va llançar una crida per crear l'Assemblea de la Garrotxa, una plataforma unitària dels principals partits polítics i sindicats partidaris de desmantellar el règim dictatorial i substituir-lo per un sistema de representació democràtica. Defensaven els quatre punts formulats el 1971 per l'Assemblea de Catalunya: l'exigència d'una amnistia política, el retorn de les llibertats democràtiques, el restabliment de les institucions basades en l'Estatut de 1932 i la coordinació amb els grups demòcrates espanyols.

Poc després de constituir-se, l'Assemblea va col·laborar amb la Marxa de la Llibertat mitjançant una gran manifestació –la primera a Olot en quaranta anys–, que es va desplaçar des de la plaça del Carme fins a la casa consistorial. També va promoure l'assistència a la concentració de l'11 de setembre al parc de la Devesa de Girona. Amb el restabliment de la Democràcia, es va dissoldre.

ACGAX. Fons Fotografia Serradell.
Autor: Alvar Farré Serradell.

Allò visible “Ales” és femení

Des del 2003 que l'Ajuntament d'Olot fa un “reconeixement honorífic a persones o entitats que han contribuït d'alguna manera a la cultura”. Això pot incloure un espectre molt ampli! No podem començar a discutir sobre què és cultura?, en primer lloc. I en segon lloc, què vol dir “contribuir d'alguna manera”?

Dins tot aquest gran sac tan imprecís, hi han cabut 23 guardonats de procedències i mèrits ben diversos, tots merescuts. I sí, dic *guardonats* en masculí perquè en els darrers 23 anys només hi ha hagut 4 guardonades: el 2004, Maria Pilar Serra; el 2019, Carme Simón; el 2022, Marta Puig, i el 2024, Eva Durban. Comptant que el 2020, any de pandèmia, no es va concedir, sembla que en els últims anys s'ha intentat esbiaixar el biaix de gènere, així que en anys alternatius, toca donar el guardó a dones. Aquest any han atorgat les Ales a la Cultura, crec que molt encertadament, a Dani López (Dani, només et faltava ser dona). Estem molt acostumats a aquests biaixos. Però encara els hem de reivindicar.

“Parlen les dones” és una jornada que es va celebrar fa unes setmanes a Barcelona, impulsada pel Departament de Cultura, i que aquest any celebrava la cinquena edició: “un espai de trobada que posa al centre el lideratge de les dones en la cultura a Catalunya i que es consolida com un punt de referència per compartir experiències i generar xarxa.” Es fa per reivindicar, o per posar en valor, que les dones som figures clau en l'àmbit de la cultura, tant en la creació com en la gestió. Que iniciatives com “Parlen les dones” siguin necessàries és, en si mateix, el problema. No perquè no siguin valuoses, sinó perquè evidencien que el reconeixement de les dones en la cultura continua sent una excepció que cal reivindicar, no una normalitat que es dona per descomptada.

Tornant al calaix de sastre dels reconeixements, durant aquests anys, realment els guardons s'han donat a persones i entitats molt diverses, fent evident, de nou, que els límits de la cultura són difosos o millor dit, inabastables. Les Ales s'han convertit en un guardó, i no en un impuls per seguir volant. En la majoria de casos, s'han concedit en reconeixement a una carrera, i s'ha fet per part de la institució. Tot i entendre i compartir els guardons, hem de tenir present que no només són els guardonats els que contribueixen a la cultura: ho fem tots els ciutadans i ciutadanes, sovint persones anònimes que assisteixen, participen, transmeten, ensenyen, cuiden i sostenen. El públic que omple una sala. Les famílies i alumnes que van a les escoles d'arts. Les dones, majoritàriament, que han sostingut la cultura popular sense que ningú els donés unes Ales.

El guardó, per tant, sempre serà una simplificació: triar un nom per representar allò que en realitat és coral. I en aquesta tria hi ha sempre una ideologia, conscient o no. Potser les pròximes Ales podrien ser això: no un reconeixement a una trajectòria, sinó un impuls col·lectiu cap a una cultura que ja no hagi d'explicar per què les dones hi caben.

Hem de parlar A Olot, ni dona ni porc

Tots estem avesats a sentir veus de gent que no ha nascut en territori català i que, amb el temps, adopta el català com a llengua de relació amb els companys, els veïns, els amics o, fins i tot, amb la família. Tots en coneixem casos i, segurament, quan això passa en el nostre entorn més proper, els aplaudim amb les orelles i els ho subratllem: *Renoï, qui et va pelar!* Tots veïem que, quan aquests nouvinguts tenen certa repercussió mediàtica i es dirigeixen en català a la premsa, el rebombori encara és major i sovint ocupa titulars. Ai festa!

D'aquí estant em venen al cap noms com el de Justo Molinero (Villanueva de Còrdova), Najat El Hachmi (Nador), Shakira (Barranquilla), Matthew Tree (Londres), Mario Casas (La Corunya), Simona Škrabec (Ljubljana) o Lucrecia (L'Havana). En el món de l'esport, sobresurten els entrenadors: Michel (Madrid) del Girona de futbol, Manolo González (Folgo-so do Courel) de l'Espanyol de futbol, Diego Ocampo (Ourense) del Baxi Manresa de bàsquet, Ricard Ares (Bilbao) del Barça d'hoquei patins o Carlos Ortega (Màlaga) del Barça d'handbol.

Ara bé, els que costa més de convèncer són els jugadors. Què ho fa? Algun ja el trobaríem, ja, com ara en Fermin López (El Campillo), però una flor no fa pas istiu... Una altra cosa són les jugadores. La que va a preu fet, a tot drap, o tota bufa, a tota hòstia, a tota llet, a tota merda, cames a córrer amb el català és Kika Nazareth (Lisboa). Amb menys de dos anys a Catalunya jugant al primer equip de futbol del Barça ja fa entrevistes en català. Qui la va pelar! Escoltar-la fa un pam de goig!

I si ella és capaç de fer-ho, com és que ens costi tant demanar-ho i fomentar-ho als del nostre voltant? Darrerament m'he trobat amb dependents de botigues d'Olot que malgrat saber català i haver estat escolaritzats aquí es dirigeixen en castellà als clients encara que aquests no els ho demanin. Com hi ha món! Amb emprenedores joves nascudes a la Garrotxa que difonen les seves marques de roba en castellà. On anirem a parar? Amb creadors i creadores de contingut olotins (un contingut que fot por a la guilla, tot sigui dit) que pràcticament només es comuniquen en castellà. Que no veuen que foten un ridícul que espanta la terra?

Ja ho veieu, mentre alguns de fora vingueren i la mà per la cara ens passaren, aquí tenim el més calent a l'aiguera. En vistes de tot plegat, val més que li fotem candela i que ensenyem les urpes i les dents per defensar el català si no volem fer verdadera la dita “a Olot, ni dona ni porc”.

Anna Riera i Pijoan

Apunts i repunts naturals El centenari d'un esdeveniment històric

Just aquest mes de juny es compleixen cent anys d'un esdeveniment històric: la visita a la zona volcànica de la Garrotxa d'una vintena llarga de destacats geòlegs, procedents de països d'arreu del món, que participaven en el XIV Congrés Geològic Internacional que es va celebrar a Madrid, a finals de maig de 1926. L'organització del congrés va anar a càrrec de l'Instituto Geológico de España (IGE) i l'acte inaugural fou presidit pel rei Alfons XIII. El programa, molt complet i variat, incorporava la possibilitat que, acabades les sessions presencials, una de les quals estava dedicada al vulcanisme, els participants es poguessin inscriure en alguna de les sis excursions científiques, postcongrés, proposades per l'organització. Podien escollir entre diferents destins: la conca minera d'Astúries, els jaciments de ferro de Bilbao, les illes Balears, les Canàries o els dipòsits potàssics de la Catalunya central. Alhora, aquesta darrera opció plantejava la possibilitat de seguir cap als Pirineus centrals o bé, desviar-se cap al Ripollès i la zona volcànica de la Garrotxa. La durada de les excursions oscil·lava entre els tres dies, la de Bilbao, i els tretze, la de Canàries. El cost, entre les 200 i les 475 pessetes.

La sortida C4, la que va portar alguns dels participants del congrés fins a Olot, va ser coordinada pel catedràtic de geologia de la Universitat de Barcelona (UB), Maximino San Miguel de la Cámara (Burgos, 1887–Cartagena, 1961) i pel doctor en geologia Jaume Marcet Riba (Barcelona, 1894-1963), també professor de la UB i membre del Centre Excursionista de Catalunya. Ambdós, conjuntament, van elaborar la guia de l'excursió. En la primera part, hi descrivien la geologia de la regió, i en la segona, l'itinerari previst. Fins i tot, abans de la visita, la premsa olotina recollia l'interès d'alguns dels científics per visitar la zona volcànica de la Garrotxa. L'hongarès M. Gabriel de László comentava “J'avais un veritable interêt de connaître votre zone volcanique. J'ai desirais rester ici longstems pour l'étudier”[sic], l'escoceès Bryce Kerr Nairn Wyllie afirmava “You have the most beautiful volcanic zone of continent”, fins i tot l'espanyol

Carles Doetsch sentenciava que “La zona de Olot es tan digna de elogio como sus investigadores”.

“la repercussió política i social que va tenir el congrés va ser considerable”

Els selectes congressistes tenien una agenda realment atapeïda. No hi havia massa temps pel descans, l'esbarjo o la desconnèxió. La comitiva va arribar a Olot el capvespre del 9 de juny, puntuals per assistir a

migdia, van fer via cap a Banyoles, tot resseguint la vall del Ser.

La repercussió política i social que va tenir el congrés va ser considerable. Això va animar Marcet a celebrar, novament a Olot, l'any següent, un acte commemoratiu la finalitat del qual era servir d'homenatge a tots els investigadors que, des del segle XVIII, havien estudiat i divulgat la zona volcànica catalana, incloent una menció especial a qui històricament n'ha estat considerat el descobridor, l'olotí Francesc Xavier de Bolòs i Germà (1773-1844).

En els darrers anys, Olot també

la recepció a l'Ajuntament. L'endemà, van visitar els volcans del Montsacopa i la Garrinada, el pla de Baix, el Noc d'en Cols i seguiren cap a la Canya, les Molleres i Castellfollit de la Roca. Tornaren per Begudà parant-se en la que, aleshores, van referir com a “abundosa” font de les Tries. Després de dinar van anar al pla de la Pinya i es van aturar a recollir nummulits prop de cal Vigatà. A la tornada a Olot, encara van tenir temps de visitar els materials volcànics que el doctor Marcet Riba tenia exposats a la Biblioteca de la ciutat, a l'Hospici. El dia següent, els participants emprengueren el camí que els dirigiria al volcà de Santa Margarida. Al voltant de l'ermita de Santa Llúcia de Trenteres van fer una nova recollida de nummulits i, ja cap al

ha acollit convocatòries internacionals vinculades amb el vulcanisme, les més importants han estat el Volcandpark (2012), sobre gestió d'espais volcànics protegits, i l'International Maar Conference (2018), sobre volcans monogenètics freato-magmàtics, però tot ha canviat molt. Les possibilitats de desplaçar-se i viatjar, d'estar en contacte permanent entre científics o la immediatesa de la transferència d'informació no tenen res a veure amb un segle enrere. Vist amb cent anys de perspectiva, l'excursió de 1926 va significar, per a la zona volcànica de la Garrotxa, una enorme projecció internacional.

Impressions d'un paisatge, 41 Mulleras a l'Eixample

Un atzar en la navegació –en la navegació per internet, vull dir-m'assabenta que un edifici que em miro sovint mentre espero la Teisa a Barcelona per pujar cap a Olot està vinculat, precisament, a la ciutat on m'adreço. L'edifici m'és familiar per diverses raons: és molt a prop, a penes tres *mansanes* de distància, d'allà on vaig néixer i en els baixos s'havia allotjat durant molts anys, entre 1962 i 2010, la llibreria Ona, un focus del resistencialisme catalanista durant el franquisme. (L'atzar,

les coordenades que fèiem servir per situar una adreça de l'Eixample, en una Barcelona anterior a la invasió dels turistes i dels *expats*), va ser projectat l'any 1903 per l'arquitecte Enric Sagnier per encàrrec de l'industrial Camil Mulleras i Garrós (Olot, 1844–Barcelona, 1909), que tenia una fàbrica tèxtil al Poblenou i era conegut per les seves obres de filantropia. És un edifici d'habitables que cal inscriure dins el Modernisme predominant a l'època, però amb el segell eclèctic de l'autor. El nom d'Enric Sagnier i Villavecchia, membre de l'alta societat, catòlic i conservador, arquitecte prolífic, futur marquès pontifici i sens dubte l'arquitecte predilecte de la gran burgesia i de l'església catalanes, es troba vinculat a un altre Mulleras, fill de l'anterior, l'industrial Ramon Mulleras i Pons, el qual li encarrega, l'any 1906, la rehabilitació d'un edifici preexistent que havia adquirit en l'indret més emblemàtic de la nova Barcelona burgesa. L'edifici, situat al Passeig de Gràcia, 37, a la icònica “mansana de la discòrdia”, va ser remodelat per Sagnier amb una sobrietat que l'allunya de les obres veïnes, certament més brillants, de Domènech i Montaner, Antoni Gaudí i Puig i Cadafalch.

El que m'interessa més de la petja dels Mulleras –un llinatge originari del mas Molleres de Sant Joan les Fonts– a l'Eixample barceloní és la idea, no sé fins a quin punt estudiada, i no sé fins a quin punt recordada, de la contribució de la gent de comarques a l'auge de la capital. La qüestió havia estat tractada per Jaume Vicens Vives en un dels seus llibres més importants i emblemàtics, *Industrials i polítics del segle XIX*, publicat el 1958, on l'historiador gironí –ell mateix, un dels que va contribuir a l'engrandiment intel·lectual de Barcelona– descriu la formació, a la Catalunya del segle XIX, d'una societat industrial i moderna. Una transformació propiciada per l'augment “prodigiós” de la població de Barcelona durant aquell segle.

Així, amb la seva prosa característica, plena d'optimisme vital, i amb una idea que és deutora del poeta Joan Maragall, Vicens afirma

que “els moviments demogràfics de base ens permeten de comprendre el mecanisme essencial de la història catalana del Vuit-cents, la fusió de les dues Catalunyaes, la muntanyenca i la marinera”, una fusió que va fer possible “l'aparició històrica d'un ver poble català, sòlidament articulat”, que va esborrar la històrica oposició entre la Catalunya litoral i la muntanyenca: “una oposició de mentalitats i gèneres de vida” que s'havia manifestat a la primera meitat del segle XIX en “les topades entre liberals i carlins”.

I seguia: “La fusió de les dues Catalunyaes perfeccionà la terra, perquè tothom se sentí solidari del seu esdevenidor immediat. Tothom feu la mateixa mena d'història en el segle XIX: la que comportava el transvasament de les essències del seny en l'esperit d'aventura del litoral. [...] Un tremolor de creació agermanà els catalans en els anys que s'escolaren del 1880 al 1900, i, sense diferències comarcals, trobem en els llocs més eminents de les lletres i la política, de l'economia i la cultura, tarragonins i lleidatans, gironins i vigatans, barcelonins i pallaresos, tots donant-se la mà i oblidant les punxades de rivalitats històriques. Catalunya era perfecta”.

D'aquesta manera, per a Vicens, Barcelona esdevenia, gràcies a la seva capacitat de concentrar “una enorme quantitat d'energies espirituals i de recursos materials” arribats de tot Catalunya, “l'eina d'un poble renaixent” i “el ver cap i casal de Catalunya. A Barcelona es donaren la mà els muntanyencs i els mariners, i foren els poetes comarcals els qui saberen lloar-la com a mare pròpia i els homes d'empenta de la muntanya els qui la plantificaren de fàbriques i comerços.” Unes il·lusions burgeses que la tràgica història del segle XX havia, en bona part, de desmentir, com el mateix Vicens va saber veure. Però això són figures d'un altre paner.

aquest gran faedor, ha fet que la llibreria, en un context molt diferent, hagi retornat a la mateixa illa de cases, ara amb entrada però pel carrer de Pau Claris).

**“la idea de la
contribució
de la gent de
comarques
a l'auge de la capital”**

L'edifici de la Gran Via de les Corts Catalanes, 654, entre Claris i Llúria, costat mar (aquestes eren

Vivències

Una societat de doble moral

Avui tractaré d'un tema molt vell i arrelat en la societat. Repasant la memòria, no recordo haver llegit cap article o estudi descriptiu sobre la seva implantació en la nostra ciutat, potser perquè és un tema que algunes mentalitats qualificaven d'escabrós i que d'altres, quan en parlaven en un cercle tancat i de confiança, ho feien en veu baixa. Em refereixo a les cases de barrets o com les vulgüeu anomenar (hi ha noms per a tots els gustos).

“foren un producte característic d'aquesta hipòcrita moral col·lectiva”

Fou una activitat lúdica de pagament, tolerada, i no hi havia cap ciutat en el que podríem entendre com la nostra civilització que no tingués la seva casa o les seves cases. Fins i tot, a les ciutats més grans solien agrupar-se per barris. Si avui trec el tema és que per casualitat en aquests moments estic llegint el llibre *El món d'ahir. Memòries d'un europeu*, d'Stefan Zweig, i en el capítol “Eros matutinus” l'autor explica quan de jove troba la llibertat que li proporciona acabar l'ensenyament mitjà i entrar en la vida universitària i s'adona que està vivint en una societat de doble moral: la que aspira a una llibertat seguint els impulsos naturals contraposada a una altra que barreja principis religiosos amb privilegis de classe social. En favor de la primera posició, Freud ja advertia que l'intent d'expulsar de la consciència els impulsos naturals en realitat els desplaçava perillosament cap al subconscient. Aquesta societat de doble moral, de la qual Zweig fa a principis del segle passat una descripció molt exhaustiva de les diverses manifestacions públiques –impossible de resumir en aquestes quatre ratlles–, arriba fins als nostres dies, amb les variacions lògiques pel pas del temps i els matisos propis de cada país. I les cases de barrets, rebutjades i tolerades a la vegada, foren un producte característic d'aquesta hipòcrita moral col·lectiva.

Olot no podia ser menys i, entre

altres, en tingué una de molt arrelada, que responia al curiós nom d'*El Niu d'Or*, un nom que avui dia pot induir a somnis de gaudis ecològics però que en aquella època sonava a acollida d'alt nivell. Estava situada al capdamunt de la ronda de Sant Bernat, quan aquell espai encara era el límit del sòl urbà. La primera vegada que en vaig sentir parlar d'una manera clara i directa fou com a estudiant, durant l'últim curs de batxillerat. El mossèn, que havia estat el nostre professor de religió durant els set cursos que durava l'etapa, en

han canviat molt avui dia; tant que ni tan sols són comparables. És un altre món.

En escriure ara sobre aquest tema em ve a la memòria un succés verídic, intranscendent, però que és una bona pinzellada de com anaven les coses. Hi havia un home que tenia un talleret a la zona de la part antiga de la nostra ciutat; un home molt acreditat comercialment perquè era un manetes i l'acompanyava la fama d'arranjar-ho tot. Es dedueix que devia ser un bon client del nostre *El Niu d'Or* perquè un dia, quan en

una de les darreres classes, en contraposició al seu temperament obert i planer, ens sorprengué i es posà molt seriós i sever: ens advertí dels greus perills sobre el cos i l'ànima si quèiem en la temptació de freqüentar aquella casa *non santa*. I amb el dit assenyalava l'indret on estava situada, ja que aleshores les aules de l'institut on estudiàvem eren a la darrera planta del claustre del Carme, l'actual Escola d'Art, i des d'allà es podia entreveure l'enclavament del local. No voldria generalitzar, però crec que la reacció que tinguérem els companys de classe i jo, atesa la nostra posició completament aliena al problema, fou més de sorpresa que de temença. Com es pot deduir fàcilment, les coses

sortia i anava a pagar, la mestressa li esbotzà, amb picardia i ben riellera: “Avui, n'hi ha dos del noi”. El bon home, sorprès, ho encaixà ràpidament i ho va abonar tot. De retorn a casa seva, on hi havia una altra mestressa, per raons òbvies s'ho va callar tot. Però suposo que un dia, per un moment, la necessitat d'explicar-ho devia guanyar i ho confià a un amic de sempre. I com sempre, quan llencem una pedra a l'aigua, les ones s'eixamplen i arriben arreu...

Joan Tresserras

